

До спеціалізованої вченої ради
Д 26.007.32 у Національній академії
внутрішніх справ
03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

офіційного опонента

**кандидата юридичних наук, доцента Шумейка Дмитра Олександровича
на дисертацію Ліпіна Юрія Олександровича на тему «Розслідування
заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у
паливно-енергетичному комплексі України», поданої на здобуття
наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Наразі наша країна проходить складний шлях задля досягнення своєї головної мети – євроінтеграції, для чого необхідно реалізувати низку сміливих ініціатив, серед яких – максимальне подолання всіх можливих проявів кримінально протиправної діяльності. Цього можна досягти виключно шляхом вдосконалення процесу розслідування як з точки зору кримінального процесу, так і з точки зору криміналістики. На сьогоднішній день кримінальні правопорушення проти власності залишаються актуальними, що негативно впливає на загальну кримінологічну ситуацію в країні. Особливо це стосується найбільш суспільно небезпечних діянь, серед яких – заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у паливно-енергетичному комплексі України. Варто звернути увагу, що наразі існуючі засоби та заходи протидії вказаному протиправному діянню неефективні, у зв'язку із чим ми потребуємо у нових дослідженнях, в яких вирішувалась би проблема розслідування цього кримінального правопорушення. Це і підтверджує актуальність обраної теми.

Об'єкт та предмет дослідження відповідають обраному дисертантом напрямку. Новаторський характер наукового пошуку забезпечує, у першу чергу, обраний методологічний підхід до розкриття змісту досліджуваного

питання, що обумовило певну логіку дослідження. Аналіз представленої дисертації свідчить про те, що вона є завершеною роботою, в якій всебічно, системно і повно викладені всі питання, поставлені на розгляд, на підставі чого формується всебічне уявлення про досліджувану проблему, її зміст, основні висновки і рекомендації щодо її розв'язання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження узгоджено з положеннями: плану заходів Міністерства внутрішніх справ України, спрямованих на реалізацію норм Кримінального процесуального кодексу України (наказ МВС від 08 серпня 2012 р.), Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015, Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років (наказ МВС від 16 березня 2015 р. № 275).

Структура дисертаційного дослідження побудована відповідно до наукових завдань, обумовлена поставленою метою. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (408 найменувань на 44 сторінках) і 5 додатків на 45 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 305 сторінок, з яких основний текст – 204 сторінки.

Не викликає заперечень ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність. В процесі дослідження використовувалися основні положення теорії пізнання, загальнотеоретичні положення філософії, криміналістики, кримінального права, кримінального процесу, кримінології та інших правових наук, економічних наук із врахуванням сучасної наукової думки та чинного законодавства, а також загальний діалектичний метод і окремі наукові методи.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнені матеріали вивчення 143 кримінальних проваджень про розслідування заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК; зведені дані анкетування 51 детектива НАБУ, 172 слідчих Національної поліції і 28 працівників прокуратури (Київська, Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Херсонська,

Хмельницька, Одеська, Львівська, Івано – Франківська, Луганська області та м. Київ); систематизована статистична звітність про стан злочинності У ПЕК та результати роботи правоохоронних органів за 2016–2020 рр.; узагальнені результати вивчення вироків, якими особи засуджувалися за вчинення заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК, ухвалені впродовж 2016–2020 рр.; аналітичні матеріали та інформаційні довідки МВС, Національної поліції, Генеральної прокуратури, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Державної служби статистики; бюлетені та огляди слідчої, прокурорської та судової практики, офіційні звіти та довідки, а також інші аналітичні матеріали, зібрані у підрозділах НАБУ, системи МВС, СБУ, Генеральній прокуратурі України, судових органах, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП); результати особистих спостережень з використанням власного досвіду слідчої роботи дисертанта, який працює детективом Національного антикорупційного бюро України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній криміналістичній науці комплексних досліджень, у якому на основі теорії криміналістики, узагальнення слідчої і судової практики здійснено розробку криміналістичної характеристики та основних положень розслідування заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК; сформульовано й обґрунтовано низку висновків і рекомендацій, спрямованих на подолання проблем, підвищення ефективності діяльності слідчих і детективів у заданому напрямі. У представлений на розгляд роботі з'ясовано сучасний стан наукових досліджень проблем розслідування заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК; розкрито зміст криміналістичної характеристики заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК та охарактеризувати типову особу злочинця, який вчинює зазначене кримінальне правопорушення; визначено найбільш поширені способи вчинення заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК; окреслено обставини, що

підлягають встановленню під час розслідування заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК; виокремлено первинні типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК; розкрито особливості взаємодії слідчого (детектива) та інших підрозділів Національного антикорупційного бюро України та правоохоронних органів, що залучаються до розслідування заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК; визначено тактичні прийоми проведення обшуку під час розслідування заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК; розкрито тактичні особливості проведення допиту свідків, підозрюваних під час розслідування заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК; виокремлено ефективні форми використання спеціальних знань під час розслідування заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК. Отже, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації мають достатній рівень обґрунтованості і об'єктивності, що забезпечує їх достовірність.

Робота характеризується достатнім ступенем новизни для такого роду досліджень. Окремі з положень дисертації, які виносяться на захист є сформульованими вперше для науки, інші ж або удосконалені, або дістали подальшого розвитку. Так, заслуговують на схвалення висновки про те, що у розслідуванні заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем важливу роль відіграє саме обшук, під час проведення якого можна фактично отримати безперечні докази службового розкрадання. Під час проведення обшуків та оглядів при розслідуванні вказаної категорії злочинів слід враховувати специфічну слідову картину, яка переважно складається з фінансово-господарських документів на паперових та комп'ютерних (електронних) носіях. У зв'язку зі складним характером заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК на кожній стадії обшуку застосовуються специфічні тактичні прийоми, пов'язані з пошуком та фіксацією слідів злочину на електронних носіях комп'ютерної техніки. Автор вірно відмічає, що під час допиту свідків, представників потерпілих,

підозрюваних в ході розслідування заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК є можливість встановити окремі обставини вчинення злочину, інформація про які відсутня в інших джерелах доказування. Ефективне проведення допиту у процесі розслідування заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК є дієвим засобом отримання доказової інформації. Водночас специфіка діяльності підприємств/компаній ПЕК вимагає від слідчого детальної підготовки до допиту, ознайомлення із нормативно-правовими актами, організаційною структурою та специфікою виробничих процесів на підприємствах ПЕК, порядком управління режимами енергосистем, використання енергетичних та фінансових ресурсів, що суттєво збільшує ефективність провадження цієї слідчої (розшукової) дії. Тактичні прийоми проведення допиту залежать від ситуації, що складається під час розслідування кримінального правопорушення та характеру початкової інформації.

Залишає приємне враження стабільність наукового пошуку дисертанта, що відображається у тривалості праці над темою дисертації – з 2017 по 2020 рік. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено у 14 наукових публікаціях, серед яких 6 статей – у виданнях, що включені МОН України до переліку фахових видань з юридичних наук, 1 стаття – у міжнародних наукових виданнях, у 6 тезах, що опубліковані у збірниках доповідей науково-практичних конференцій, а також у методичних рекомендаціях.

Зміст автореферату співпадає із загальними положеннями дисертації. Оформлення дисертаційного дослідження не викликає зауважень, робота написана національною мовою, яка легко сприймається. Розділи логічно сконструйовані, подача матеріалу проводиться від загального до спеціального. Дисертація у цілому свідчить про достатню обізнаність автора у науках кримінально-правового циклу, вміння підбирати та критично оцінювати наукову літературу, правильно будувати послідовність свого дослідження, інтелектуальність, що відповідає високому рівню наукової кваліфікації.

Отримані результати аргументовані, викладені на достатньому науковому рівні, що свідчить про самостійність, комплексність та завершеність дослідження.

У цілому, позитивно оцінюючи виконану дисертантом роботу, слід вказати на деякі її **недоліки**:

1. У дисертації автор вказує, що ним виокремлено найбільш значимі елементи криміналістичної характеристики заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК: обстановка вчинення; предмет злочинного посягання; особа злочинця; спосіб учинення кримінального правопорушення; типова слідова картина. Однак, на наш погляд, ці елементи є занадто узагальненими, а тому не відображають особливостей криміналістичної характеристики досліджуваного кримінального правопорушення. Саме тому, доцільно було б, якби автор під час захисту зазначив, які саме елементи, на його погляд, є провідними з вищевикладених.

2. Дисертантом надано визначення заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем, що вчинюються високопосадовцями у ПЕК, під яким пропонується розуміти сукупність взаємопов'язаних корупційних кримінальних діянь, об'єктом безпосереднього посягання яких виступають суспільні відносини власності у сфері функціонування ПЕК, що відрізняються комплексним характером, мають корисливу ненасильницьку спрямованість, вчинюються суб'єктами ПЕК, які є вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або керівниками суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків, шляхом зловживання службовим становищем з використанням легальних форм господарської діяльності та посадових повноважень, характеризуються типовими механізмами криміналістично - значимої поведінки, схожістю типових носіїв та джерел криміналістично – значимої інформації. При цьому, по-перше, запропонована дефініція здається занадто складною та перевантаженою. По-друге, фраза «корупційних кримінальних діянь» звучить, на наш погляд, дещо семантично невірно. Більш правильно було б вказати або просто корупційних

діянь (оскільки, корупція – це апріорі кримінально каране діяння) або корупційних кримінальних правопорушень (якщо саме це мав на увазі автор).

3. Дисертант проводив багато опитувань та анкетувань, результати яких представлені як додатки у дисертації. Як здається, робота виглядала б більш виграшно, якщо б автор зробив узагальнення своїх опитувань у вигляді аналітичної довідки.

4. Автором вказано, що криміналістична характеристика заволодіння майном високопосадовцями шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК це: система узагальнених слідчою та судовою практикою криміналістично значущих відомостей про елементи, що характеризують предмет злочинного посягання, способи заволодіння майном та грошовими коштами держави і підприємств ПЕК, кримінальні ролі високопосадовців, їх корупційні зв'язки та особистісні якості, специфіку обстановки вчинення кримінального правопорушення, типові сліди злочинної діяльності, що мають значення для виявлення ознак заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК та його розслідування. На нашу думку, запропонована дефініція є занадто об'ємною.

5. В дисертації запропоновано перелік обставин, що підлягають встановленню та які досліджуються під час розслідування заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у ПЕК. Вважаємо, що більш цікавим було б, якщо б автор згрупував або класифікував дані обставини. Це надало б можливість читачеві більш комфортно сприймати викладену інформацію.

Однак, вказані зауваження носять дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, аналіз змісту якої свідчить про самостійність і цілісність проведеного дослідження та про його актуальність.

Таким чином, можна зробити висновок, що дисертаційне дослідження на тему «Розслідування заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у паливно-енергетичному комплексі України» відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження наукових ступенів, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року, Порядком

проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України №167 від 06 березня 2019 року, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а його автор – Ліпін Юрій Олександрович на основі публічного захисту заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент:
начальник управління поліції
Шевченківського району Головного управління
Національної поліції у м. Києві
кандидат юридичних наук, доцент

Дмитро ШУМЕЙКО